

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
І РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
“РОЗГЛЯД СУДАМИ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ”**

Харків
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
І РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
“РОЗГЛЯД СУДАМИ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ”**

**для студентів
заочної форми навчання
факультету правосуддя**

(галузь знань 08 “Право”
спеціальності 081 “Право”
другий (магістерський) освітній рівень)

**Харків
2018**

Методичні матеріали і рекомендації до вивчення навчальної дисципліни “Розгляд судами адміністративних справ” для студентів заочної форми навчання факультету правосуддя (галузь знань 08 “Право” спеціальності 081 “Право” другий (магістерський) освітній рівень) / уклад. Н. Б. Писаренко. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2018. – 46 с.

У к л а д а ч: Н. Б. Писаренко

В С Т У П

Метою викладання навчальної дисципліни “Розгляд судами адміністративних справ” є надання студентам систематизованих знань щодо порядку вирішення справ, віднесених до юрисдикції адміністративного суду.

Завданням дисципліни є засвоєння програмного матеріалу щодо: ролі і значення адміністративного судочинства як форми здійснення правосуддя, його джерел, принципів та форм, юрисдикції адміністративного суду, видів суб’єктів адміністративного судочинства та їх правових статусів, стадій адміністративного судочинства, порядку здійснення правосуддя на кожній з них, форм перегляду судових рішень в адміністративних справах, а також правил їх виконання.

У результаті опанування навчальної дисципліни “Розгляд судами адміністративних справ” студент п о в и н е н:

з н а т и зміст поняття “адміністративне судочинство”, розуміти призначення та завдання цієї форми здійснення правосуддя; юрисдикцію адміністративних судів; стадії та порядок вирішення адміністративних справ;

у м і т и тлумачити та застосовувати норми права, якими врегульовано адміністративне судочинство, аргументувати власну точку зору та приймати рішення у спірних процесуальних ситуаціях.

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
адміністративного права
(протокол № 12 від 23.01.2018 р.)

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РОЗГЛЯД СУДАМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ»

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Адміністративне судочинство як форма здійснення правосуддя. Поняття і визначальні ознаки адміністративного судочинства. Завдання адміністративного судочинства. Право на звернення до адміністративного суду та способи судового захисту. Форми адміністративного судочинства.

Джерела адміністративного судочинства. Конституція України як джерело адміністративного судочинства. Міжнародні акти та їх значення для відправлення правосуддя в адміністративних справах. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року в системі джерел адміністративного судочинства. Рішення Європейського суду з прав людини та їх значення для відправлення правосуддя в адміністративних справах. Кодекс адміністративного судочинства України, його структура та зміст.

Принципи адміністративного судочинства. Принципи адміністративного судочинства, поняття та їх види. Верховенство права в адміністративному судочинстві. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом. Гласність судового процесу. Відкритість інформації щодо адміністративної справи. Офіційне з'ясування всіх обставин у справі як спеціальний принцип адміністративного судочинства. Змістове наповнення в адміністративному судочинстві принципу змагальності. Змістове наповнення в адміністративному судочинстві принципу диспозитивності. Обов'язковість судового рішення. Забезпечення права на апеляційний перегляд адміністративної справи. Забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення в адміністративній справі. Розумність строків розгляду

справи адміністративним судом. Неприпустимість зловживання процесуальними правами. Відшкодування судових витрат осіб, на користь яких ухвалене судове рішення в адміністративній справі.

Адміністративна юрисдикція. Поняття “адміністративна юрисдикція”. Справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів. Справи, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів. Правила розгляду адміністративним судом кількох пов’язаних між собою вимог. Правила інстанційної юрисдикції. Правила територіальної юрисдикції (підсудності). Виключна підсудність адміністративних справ.

Суб’єкти адміністративного судочинства. Суд як суб’єкт адміністративного судочинства, визначення його складу. Здійснення адміністративного судочинства суддею одноособово. Здійснення адміністративного судочинства колегією суддів. Незмінність складу суду. Підстави для відводу (самовідводу) судді. Учасники адміністративної справи, їх права та обов’язки. Дії, що визнаються зловживанням процесуальними правами, та наслідки їх вчинення. Сторони в адміністративній справі, їх процесуальні права та обов’язки. Суб’єкт владних повноважень як сторона в адміністративній справі. Треті особи в адміністративному судочинстві. Процесуальне правонаступництво. Представництво в суді. Участь в адміністративній справі органів та осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Інші учасники судового процесу.

Докази та доказування. Поняття «докази», їх види. Належність, допустимість, достовірність та достатність доказів. Забезпечення доказів: підстави, порядок, способи. Витребування доказів. Предмет та обов’язок доказування в адміністративному судочинстві. Підстави звільнення від доказування.

Строки в адміністративному судочинстві. Строки в адміністративному судочинстві: поняття та види. Строк звернення до адміністративного суду та наслідки його пропущення. Процесуальні строки в адміністративному судочинстві, їх розумність.

Судові витрати. Види судових витрат. Судовий збір.

Види витрат, пов'язаних із розглядом справи. Розподіл судових витрат. Рішення щодо судових витрат.

Заходи процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.

Забезпечення позову. Підстави і види забезпечення позову. Заява про забезпечення позову: зміст, форма, порядок подання та розгляду. Скасування заходів забезпечення позову.

II. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Загальне позовне провадження. справи, що розглядаються судом за правилами загального позовного провадження. Письмові заяви учасників адміністративної справи, їх види. Позовна заява, вимоги до її змісту. Залишення позовної заяви без руху та її повернення. Підстави відмови у відкритті провадження в справі. Підготовче провадження, його завдання та строк. Мета, строк та порядок проведення підготовчого засідання. Судові рішення у підготовчому засіданні. Відмова від позову та визнання позову. Примирення сторін в адміністративному судочинстві. Строки й порядок розгляду адміністративної справи по суті. Підстави й правові наслідки залишення позову без розгляду. Закриття провадження в адміністративній справі: підстави й правові наслідки. Зупинення і поновлення провадження в адміністративній справі. Види судових рішень в адміністративних справах. Вимоги, яким повинно відповідати рішення адміністративного суду, його зміст. Порядок ухвалення судових рішень. Повноваження адміністративного суду при вирішенні справи. Окремі ухвали адміністративного суду. Проголошення рішення адміністративного суду та набрання ним законної сили.

Спрошене позовне провадження. справи, що розглядаються адміністративним судом за правилами спрощеного позовного провадження. Вирішення питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження. Строк та особливості розгляду адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ. Складні адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду. Термінові адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду. Типові й зразкові адміністративні справи: поняття та особливості провадження.

III. ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Апеляційне провадження. Право на апеляційний перегляд адміністративної справи. Загальна характеристика апеляційного провадження. Порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги.

Касаційне провадження. Право на касаційне оскарження судового рішення в адміністративній справі. Загальна характеристика касаційного провадження. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.

Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами: загальна характеристика. Судові рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Виконання судових рішень. Обов'язковість судових рішень. Судові рішення в адміністративних справах, які виконуються негайно. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах. Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення. Поворот виконання судових рішень в адміністративних справах. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах.

2. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Адміністративне судочинство : навч. посібник / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. – Харків : Право, 2016. – 312 с.

Зошит для лекцій з адміністративного судочинства. Частина 1 / уклад. Н. Б. Писаренко. – Харків : Право, 2017. – 40 с.

Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посібник / І. О. Картузова, Д. А. Козачук, А. Ю. Осадчий, Г. М. Сарibaєва. – Одеса : Фенікс, 2016. – 400 с.

Адміністративне судочинство : навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – 304 с.

Адміністративне судочинство : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломoeць. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Істина, 2011. – 304 с.

Адміністративне судочинство в Україні: теорія, правове регулювання, практика : монографія / С. В. Ківалов та ін. ; за заг. ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової. – Одеса : Фенікс, 2013. – 392 с.

Адміністративне судочинство України : підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.

Писаренко Н. Б., Сьоміна В. А. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення): монографія. – 2-ге вид., зі змін. та допов. – Харків : Право, 2012. – 136 с.

Перепелюк В. Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики. – Київ : Конус-Ю, 2007. – 272 с.

3. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Т е м а	Усього годин	У тому числі			
			аудиторні	лекції	практичні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
I. Загальні положення – 64 год						
1	Адміністративне судочинство як форма здійснення правосуддя	6	–	–	–	6
2	Джерела адміністративного судочинства	6	–	–	–	6
3	Принципи адміністративного судочинства	8	–	–	–	8
4	Адміністративна юрисдикція	8	4	2	2	4
5	Суб'єкти адміністративного судочинства	6	–	–	–	6
6	Докази та доказування	6	–	–	–	6
7	Строки в адміністративному судочинстві	6	–	–	–	6
8	Судові витрати	6	–	–	–	6
9	Заходи процесуального примусу	6	–	–	–	6
10	Забезпечення позову	6	–	–	–	6
II. Провадження в суді першої інстанції – 24 год						
11	Загальне позовне провадження	8	4	2	2	4
12	Спрощене позовне провадження	8	–	–	–	8
13	Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ	8	4	2	2	4

**III. Провадження з перегляду судових рішень
Виконання судових рішень – 32 год**

14	Апеляційне провадження	8	–	–	–	8
15	Касаційне провадження	8	–	–	–	8
16	Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами	8	–	–	–	8
17	Виконання судових рішень	8	–	–	–	8
	Разом	120	12	6	6	108

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Адміністративне судочинство як форма здійснення правосуддя

(для самостійного вивчення)

1. Зміст поняття “адміністративне судочинство”.
2. Завдання адміністративного судочинства.

Список літератури за темою

Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : наук.-практ. посібник / Манн Томас, Мельник Роман, Бевзенко Володимир, Комзюк Анатолій; пер. та адапт. з нім. Мельника Романа; за заг. ред. Бевзенка Володимира. – Київ: Алерта, 2013. – С. 69–101.

Битяк Ю. Адміністративне судочинство як форма забезпечення верховенства права і законності // Право України. – 2011. – № 4. – С. 4–11.

Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – С. 245–250.

Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посібник / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна – Київ: Старий світ, 2006. – С. 77–100.

Писаренко Н. Вступ до курсу «Адміністративне судочинство в Україні» // Право України. – 2011. – № 4. – С. 267–272.

Писаренко Н. Про складові незалежної адміністративної юстиції // Право України. – 2016. – № 2. – С. 31–37.

Тема 2. Джерела адміністративного судочинства

(для самостійного вивчення)

1. Конституція України як джерело адміністративного судочинства.

2. Міжнародні акти та їх значення для відправлення правосуддя в адміністративних справах.

3. Кодекс адміністративного судочинства, його структура, зміст та особливості.

Список нормативно-правових актів, судових актів та літератури

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2975.

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лют. 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Верховної Суду України від 1 листоп. 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серявін та інші проти України» від 10 лют. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_672

Авер'янов В. Понятійно-термінологічні новели Кодексу адміністративного судочинства України: дискусійні проблеми // Право України. – 2011. – № 4. – С. 12–38.

Махоуні П. Наскільки «цивільною» є державна служба? // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – № 3. – С. 169–184.

Марченко О. О. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як джерело адміністративного права //

Порівняльно-аналітичне право. – 2017. – № 4. – С. 181–184 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/4_2017/54.pdf

Писаренко Н. Б. Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії // Вісник Нац. акад. прав. наук України. – 2016. – № 3. – С. 214–228.

Трофімова Л. В. Використання рішень Європейського суду з прав людини при вирішенні спорів // Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 258–266.

Т е м а 3. Принципи адміністративного судочинства

(для самостійного вивчення)

1. Принципи адміністративного судочинства: поняття та їх види.

2. Верховенство права в адміністративному судочинстві.

3. Офіційне з'ясування обставин у справі як принцип адміністративного судочинства.

4. Змістове наповнення в адміністративному судочинстві принципів змагальності та диспозитивності.

С п и с о к с у д о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Салов проти України» від 6 верес. 2005 р., п. 93 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 4. – Ст. 197.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Васильєв проти України» від 21 черв. 2007 р., п. 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/19618>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі

«Корецький та інші проти України» від 3 квіт. 2008 р., п. 47. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/19618>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сірик проти України» від 31 берез. 2011 р., пункти 34, 35 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 5. – Ст. 193.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Желтяков проти України» від 9 черв. 2011 р., пункти 42, 43 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 21. – Ст. 815.

Доповідь «Верховенство права», схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (25-26 берез. 2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr)

Писаренко Н. Б. Чи є верховенство права принципом адміністративного судочинства? // LEX PORTUS. – 2017. – № 5 (7). – С. 41–50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lexportus.net.ua/vipusk-5-17>

Колпаков В., Гордєєв В. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі в системі принципів адміністративного судочинства // Право України. – 2014. – № 3. – С. 47–55.

Т е м а 4. Адміністративна юрисдикція

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Зміст поняття “адміністративна юрисдикція”.
2. Справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.
3. Справи, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів.
4. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів.
5. Правила інстанційної юрисдикції.
6. Правила територіальної юрисдикції (підсудності).

З а в д а н н я

1. К. звернулася до районного суду із позовом до податкової інспекції про визнання дій першого заступника голови інспекції протиправними й відшкодування моральної шкоди у розмірі 25 000 грн.

У судовому засіданні позивачка пояснила, що їй стало відомо про те, що перший заступник голови податкової інспекції звертався із запитом до міської клінічної лікарні про стан її здоров'я, про що зроблено запис в амбулаторній картці, яка була витребувана судом.

Позивачка двічі просила керівника податкової інспекції надати їй копії запиту та відповіді лікарні, однак останній не відреагував на її звернення. У судовому засіданні К. надала копії відповідних заяв, надісланих керівникові податкової інспекції листом із повідомленням.

Позивачка вважала, що їй завдано моральної шкоди у розмірі 25 000 грн, оскільки внаслідок незаконного збирання керівником інспекції щодо неї інформації вона дуже знервувалася, вимушена була пояснювати всім своїм знайомим, у зв'язку з чим зазначений запит надіслано до лікарні.

За правилами якого процесуального акта має розглядатися даний позов? Відповідь обґрунтуйте.

2. Д. звернувся до суду з позовом до головного державного виконавця державної виконавчої служби про визнання протиправними дії при винесенні постанови про зупинення виконавчого провадження по виконанню судового рішення від 30 серпня 2017 р.

До позову додавалося судове рішення від 30 серпня 2017 р., яке набуло чинності й відповідно до якого К. – відповідач по справі – зобов'язувався сплатити Д. суму, яку останній йому позичив.

Яке рішення має ухвалити суд по даній справі? Обґрунтуйте свою позицію, посилаючись на нормативні положення.

3. Н. звернулася до районного суду міста із позовом до міської ради (третья особа – Головне управління земельних ресурсів міської державної адміністрації) про зобов'язання видати державний акт на право власності на земельну ділянку.

У судовому засіданні позивачка пояснила, що відповідачем і третьою особою їй безпідставно відмовлено у задоволенні заяви про надання земельної ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку. Представник міської ради поінформував суд, що позивачка вперше звернулася до них із такою заявою. У своїй відповіді рада запропонувала Н. надати додаткові документи, необхідні для вирішення питання про виділення їй ділянки. Районний суд, розглянувши справу за правилами цивільного судочинства, позов задовольнив.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, а провадження у справі закрити. Свою позицію апеляційний суд обґрунтував тим, що даний спір належить розглядати в порядку адміністративного судочинства, оскільки він носить публічно-правовий характер.

Дайте правову оцінку позиції суду апеляційної інстанції.

4. Приватне підприємство звернулося до окружного адміністративного суду з позовом до обліково-економічного технікуму-інтернату, в якому просило визнати неправомірною відмову відповідача задовольнити інформаційний запит щодо отримання копій документів, які містять публічну інформацію. Позивач також просив суд зобов'язати відповідача надати перелічені у запиті документи.

Окружний адміністративний суд своєю ухвалою відмовив у відкритті провадження у справі, посилаючись на те, що відповідач є навчальним закладом і не є суб'єктом владних повноважень у розумінні Кодексу адміністративного судочинства України. Отже, даний спір не пов'язаний із здійсненням владних управлінських функцій, а тому має вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Дайте правову оцінку позиції суду першої інстанції. Відповідь обґрунтуйте.

5. Центр зайнятості звернувся до суду з позовом до К. про стягнення незаконно отриманої допомоги по безробіттю. Позивач стверджував, що за рахунок коштів Фонду загальнооб'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття відповідачу виплачено одноразову допомогу вже після того, як останній був працевлаштований, а отже, не мав права на її отримання.

До юрисдикції якого суду належить вирішення даної справи? Якою має бути форма звернення до суду? Обґрунтуйте свою позицію, посилаючись на нормативні положення.

6. Податковий орган звернувся із позовом до приватної особи про зобов'язання вчинити певні дії. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову було відмовлено. Не погодившись з позицією суду апеляційної інстанції, податковий орган подав касаційну скаргу, в якій, посилаючись на порушення судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального права, просив скасувати рішення нижчих судів та прийняти нову постанову, якою задовольнити позов. Верховний Суд у складі колегії Касаційного адміністративного суду постановою від 23 січня 2018 р. (реєстраційний номер – 71766397) касаційну скаргу залишив без задоволення.

Ознайомтеся із зазначеним вище рішенням Верховного Суду. Стисло викладіть фабулу справи. Чим обґрунтував свою позицію Верховний Суд? Чи вважаєте ви наведені Судом аргументи переконливими? Відповідь обґрунтуйте.

7. Громадянин Сирії Х. прибув в Україну в особистих справах й перебував на її території на законних підставах. Двічі за один рік його притягували до відповідальності за статтями 45 та 46 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Державна міграційна служба України ухвалила рішення про примусове повернення Х. в країну походження. Х., мотивуючи тим, що за вчинені діяння він вже зазнав покарання і немає необхідності застосовувати до нього такий захід, як примусове повернення, зажадав звернутися до суду із позовом про скасу-

вання рішення Державної міграційної служби України.

До якого із судів загальної юрисдикції має звернутися громадянин Сирії Х.? За правилами якого процесуального закону суд розглядатиме його позов? Відповідь обґрунтуйте.

8. Головне управління Пенсійного фонду України в Полтавській області звернулося до районного суду м. Полтави з позовом до відділу примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції в Полтавській області про скасування постанови про накладення штрафу за невиконання постанови Харківського апеляційного адміністративного суду.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Не погодившись із таким рішенням, позивач подав апеляційну скаргу, в якій просив постанову у справі скасувати і винести нову – про задоволення позовних вимог.

Апеляційний суд вирішив спір по суті і вимоги позивача задовольнив, при цьому у своїй постанові відзначив, що суд першої інстанції, відкривши провадження у даній справі, порушив правила предметної юрисдикції, а отже, не мав повноважень щодо її вирішення.

Дайте правову оцінку позиції апеляційного суду щодо порушення судом першої інстанції правил предметної юрисдикції.

9. До Волноваського районного суду Донецької області 20 березня 2017 р. надійшов позов М. до Волноваської міської ради Донецької області та прокуратури м. Києва про зобов'язання суб'єкта владних повноважень утриматися від учинення певних дій.

31 березня 2017 р. від М. надійшла заява про відмову від частини позовних вимог, висунутих до Волноваської міської ради Донецької області. Позивач також просив зупинити провадження у справі у зв'язку з його відрядженням. Він пояснив, що не може бути присутнім у судовому засіданні, бо перебуває на військовій службі за мобілізацією.

Представники відповідачів у судове засідання не з'явилися, хоча були належним чином повідомлені про дату,

час та місце його проведення.

Суддя за результатами розгляду справи виніс ухвалу, якою повернув позовну заяву позивачеві. Своє рішення він мотивував тим, що відповідачем у справі є тільки прокуратура м. Києва, а тому справа не належить до юрисдикції місцевого загального суду як суду адміністративного.

Чи є законним дане судове рішення? Відповідь обґрунтуйте.

10. До окружного адміністративного суду м. Києва звернувся П. із позовом до Пенсійного фонду України, в якому просив: (а) визнати протиправною бездіяльність фонду в частині незабезпечення своєчасного і в повному обсязі фінансування та виплати пенсії Центрально-міським відділенням Пенсійного фонду України та (б) зобов'язати фонд поновити фінансування і забезпечити виплату належної позивачеві пенсії за віком.

З'ясуйте, чи правильно позивач визначив суд, який вправі вирішити дану справу.

11. С. звернувся до Харківського окружного адміністративного суду із позовною заявою про визнання дій інспектора ДАІ Дзержинського району м. Харкова незаконними та скасування постанови у справі про адміністративне правопорушення. З'ясувавши, що позивач постійно проживає у Московському районі м. Харкова, суддя ухвалив рішення про повернення позовної заяви у зв'язку із тим, що справа не належить до юрисдикції даного суду.

Які правила предметної та територіальної юрисдикції підлягають застосуванню у даній ситуації? Чи є законним рішення суду?

12. Товариство з обмеженою відповідальністю звернулося до Харківського окружного адміністративного суду із позовом до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про визнання дій останнього незаконними та скасування рішення щодо відмови ТОВ у наданні висновку про продовження строків розрахунків за зовнішньоекономічним контрактом. Суд-

дя, ознайомившись із позовною заявою, ухвалив рішення про її повернення у зв'язку із тим, що дана справа не підсудна Харківському окружному адміністративному суду. В ухвалі суддя вказав, що адміністративні справи з приводу оскарження актів міністерств вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на м. Київ.

Чи є законним рішення суду? Відповідь обґрунтуйте.

Список судових актів та літератури

Рішення Конституційного Суду України від 1 квіт. 2010 р. у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 27. – Ст. 1069.

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 берез. 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41

Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 черв. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001760-09

Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 груд. 2010 р.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2084&fp=41

Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 трав. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2875&fp=11.

Про практику застосування адміністративними судами положень Закону України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 30 вересня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0011760-13>

Білуга С. В. Проблеми предметної підсудності в адміністративному судочинстві // Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 80–88.

Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – С. 276–290.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 96–112.

Смокович М. Правильне визначення підсудності в адміністративному судочинстві як гарантія судового захисту // Вісник Вищ. адмін. суду України. – 2011. – № 1. – С. 9–23.

Тема 5. Суб'єкти адміністративного судочинства

(для самостійного вивчення)

1. Суд як суб'єкт адміністративного судочинства.
2. Учасники адміністративної справи, їх права та обов'язки.
3. Сторони в адміністративній справі, їх процесуальні права та обов'язки.

4. Суб'єкт владних повноважень як сторона в адміністративній справі.

5. Інші учасники судового процесу.

Список літератури за темою

Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : наук.-практ. посібник / Манн Томас, Мельник Роман, Бевзенко Володимир, Комзюк Анатолій; пер. та адапт. з нім. Мельника Романа; за заг. ред. Бевзенка Володимира. – Київ: Алерта, 2013. – С. 102–108.

Бачун О. В. Правовий статус суб'єктів адміністративного судочинства : монографія / за наук. ред. А. О. Селіванова. – Київ: Логос, 2009. – 114 с.

Бевзенко В. М. Особливості реалізації адміністративного процесуального статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі України // Право України. – 2008. – №4. – С. 116–120.

Смокович М. Суб'єкт владних повноважень як позивач в адміністративному судочинстві // Вісник Вищ. адмін. суду України. – 2010. – № 2. – С. 52–64.

Т е м а 6. Докази та доказування

(для самостійного вивчення)

1. Поняття «докази», їх види.
2. Належність, допустимість, достовірність та достатність доказів.
3. Забезпечення доказів: підстави, порядок, способи.
4. Витребування доказів.
5. Предмет та обов'язок доказування в адміністративному судочинстві.
6. Підстави звільнення від доказування.

Список літератури за темою

Адміністративний процес України : навч. посібник / Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. – Київ: Прецедент, 2007. – С. 272–298.

Гончар Л. Я. Основні інститути адміністративного судочинства. Докази і доказування // Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / за заг. ред. О. М. Пасенюка. – Київ: Істина, 2007. – С. 185–200.

Калмикова Я. С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві : монографія / за заг. ред. О. Б. Червякової. – Харків: Фактор, 2014. – С. 37–83.

Тема 7. Строки в адміністративному судочинстві

(для самостійного вивчення)

1. Строки в адміністративному судочинстві: поняття та види.
2. Строк звернення до адміністративного суду та наслідки його пропущення.
3. Процесуальні строки в адміністративному судочинстві, їх розумність.

Список судових актів та літератури

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Онопко проти України» від 22 лют. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/34549>

Адміністративний процес України : навч. посібник / Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. – Київ: Прецедент, 2007. – С. 217–222.

Картузова І. О. Поняття, види та наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду // Юрид. вісник. – 2013. – № 1. – С. 115–120.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністратив-

ного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 278–289.

Смокович М. Теоретико-практичні проблеми застосування строку звернення до адміністративного суду // Вісник Вищ. адмін. суду України. – 2011. – № 2. – С. 32–44.

Т е м а 8. Судові витрати

(для самостійного вивчення)

1. Види судових витрат.
2. Судовий збір.
3. Види витрат, пов'язаних із розглядом справи.
4. Розподіл судових витрат.
5. Рішення щодо судових витрат.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Адміністративний процес України : навч. посібник / Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. – Київ: Прецедент, 2007. – С. 217–223.

Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – С. 264–266.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 251–278.

Т е м а 9. Заходи процесуального примусу

(для самостійного вивчення)

1. Види заходів процесуального примусу.
2. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.

Список літератури за темою

Кузьменко В. А. Застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві // Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 226–248.

Кузьменко О., Панченко О. Особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві головуючим у судовому засіданні // Право України. – 2008. – №10. – С. 31–37.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 679–685.

Тема 10. Забезпечення позову

(для самостійного вивчення)

1. Підстави і види забезпечення позову.
2. Заява про забезпечення позову: зміст, форма, порядок подання та розгляду.
3. Скасування заходів забезпечення позову.

Список літератури за темою

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – С. 342–348.

Янюк Н. Спірні питання щодо забезпечення позову при оскарженні нормативно-правових актів // Вісник Вищ. адмін. суду України. – 2009. – №1. – С. 60–63.

Тема 11. Загальне позовне провадження

Питання для обговорення

1. Справи, що розглядаються судом за правилами загального позовного провадження.
2. Письмові заяви учасників адміністративної справи, їх види.
3. Підготовче провадження, його завдання та строк.
4. Примирення сторін в адміністративному судочинстві.
5. Строки й порядок розгляду адміністративної справи по суті.
6. Види судових рішень в адміністративних справах та вимоги щодо них.
7. Повноваження адміністративного суду при вирішенні справи.

Завдання

13. Ч. подала позов до Головного управління МВС України в області, в якому просила суд визнати незаконним та скасувати наказ «Про покарання працівників РВ ГУМВС України в області» в частині її звільнення з органів внутрішніх справ, поновити її на посаді, а також нарахувати і виплатити середню заробітну плату (грошове утримання) за час вимушеного прогулу.

Які обставини має з'ясувати суддя після одержання позовної заяви? Які рішення він може ухвалити у даному випадку?

14. ТОВ звернулося до окружного адміністративного суду із позовом до податкової інспекції, в якому просило скасувати податкове повідомлення-рішення. Суддя встановив, що позивачем не дотримано вимоги ст. 161 КАС України, а саме не надано належним чином завірених копій акта перевірки, податкової декларації з ПДВ з додатками, реєстру отриманих податкових накладних та свідоцтва платника ПДВ.

Яке процесуальне рішення може прийняти суддя в даній справі? Відповідь обґрунтуйте.

15. ТОВ звернулося до окружного адміністративного суду з позовною заявою, в якій просило визнати протиправним і скасувати податкове повідомлення-рішення.

До відкриття провадження у справі представник позивача через канцелярію суду надав клопотання про відкликання позовної заяви.

Яке рішення може ухвалити суддя в даному випадку? З яких частин складатиметься таке рішення та яку інформацію включатиме?

16. М. звернувся з позовом до митниці, в якому просив скасувати постанову в справі про порушення митних правил. Здійснюючи підготовку справи до розгляду, суддя дійшов висновку, що для всебічного та об'єктивного її вирішення необхідно з'ясувати такі обставини: хто прийняв рішення про визначення митної вартості товару; на підставі яких відомостей її визначено; який метод визначення митної вартості застосовано; чим обґрунтовано застосування саме такого методу. Позивач не надав суду документів, на підставі яких можна було б з'ясувати ці обставини.

Як повинен діяти суддя? Які процесуальні рішення він має ухвалити? Відповіді обґрунтуйте.

17. До окружного адміністративного суду звернулося Управління Пенсійного фонду України в Чугуївському районі Харківської області з позовом до фізичної особи – підприємця. Позивач просив суд стягнути з відповідача заборгованість зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за 2017 рік у сумі 4 572 грн 42 коп.

У ході підготовчого засідання позивач заявив клопотання про забезпечення позову шляхом накладання арешту на рахунки та майно відповідача.

Чи належний спосіб забезпечення позову обрано позивачем? Чи може у даному випадку суд ухвалити рішення про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову?

18. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття в особі міського центру зайнятості звернувся до окружного адміністративного суду із позовом до А., в якому просив стягнути з останнього на користь Фонду незаконно отриману допомогу по безробіттю в сумі 19 342 грн.

Під час підготовчого засідання суддя з'ясував, що через канцелярію суду від відповідача надійшла заява, в якій він зазначив, що визнає позов повністю.

Які судові рішення можуть бути прийняті в даній ситуації? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми КАС України.

19. До окружного адміністративного суду надійшов позов С. до міської ради, Президента України та Генерального прокурора України. У позові висунуто вимоги про визнання незаконними: 1) бездіяльність міської ради, яка допустила встановлення на одній із будівель міста меморіальної дошки військовому злочинцеві Йосипу Сліпому; 2) бездіяльність Президента України, який в порушення Конституції України та Закону України «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років» допустив встановлення меморіальної дошки Йосипу Сліпому; 3) бездіяльність Генерального прокурора України, який в порушення Закону України «Про прокуратуру» не відреагував на бездіяльність прокурора області, який допустив встановлення на одній із будівель міста дошки на честь Йосипа Сліпого.

Чи є підстави для виокремлення позовних вимог, сформульованих С., в самостійні провадження? Відповідь обґрунтуйте.

20. А. звернувся до окружного адміністративного суду з позовною заявою, в якій просив зобов'язати районний відділ виконавчої служби зняти арешт з усього нерухомого майна, накладений на підставі рішення про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження.

Позивач про дату, час та місце судового засідання був

повідомлений належним чином, проте в судове засідання не прибув, а подав заяву про розгляд справи без його участі. Представник відповідача у судове засідання також не прибув. До суду він надіслав заяву, в якій позовні вимоги визнав у повному обсязі, проти їх задоволення не заперечував, просив слухати справу без його участі.

Чи може за таких обставин суд розглянути справу у порядку письмового провадження? Відповідь обґрунтуйте.

21. У серпні 2017 р. ТОВ звернулось до окружного адміністративного суду з позовом до районного у місті управління Пенсійного фонду України, в якому просило зобов'язати управління врахувати 11 756,98 грн як переплату по єдиному соціальному внеску.

У судовому засіданні відповідач просив залишити позов без розгляду у зв'язку із пропуском позивачем строку звернення до суду. З матеріалів справи видно, що позивач 23 березня 2016 р. звертався до відповідача з вищезазначеним проханням. Він отримав 8 липня 2016 р. листа, у якому управління повідомило, що воно не має повноважень на прийняття рішення про врахування даної суми як переплати по єдиному соціальному внеску.

Яке рішення має ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте.

22. Акціонерне товариство звернулося до адміністративного суду із позовом, у якому висунуло вимоги визнати протиправним рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку і зобов'язати комісію здійснити реєстрацію випуску акцій. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін апеляційним судом, позов задоволено повністю: оспорюване рішення визнано протиправним, скасовано, а відповідача зобов'язано зареєструвати випуск цінних паперів.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, відповідач подав касаційну скаргу, у якій просив скасувати ухвалені рішення й прийняти нову постанову про відмову в задоволенні позовних вимог. Крім іншого, у скаргі було зазначено, що своїм рішенням суд першої інстанції втрутив-

ся у дискреційні повноваження суб'єкта владних повноважень, що є порушенням закону.

Касаційний суд відхилив зазначену скаргу. У своїй ухвалі, що розміщена у Єдиному державному реєстрі судових рішень за номером 54597702, він відреагував і на твердження відповідача щодо втручання у дискреційні повноваження.

Ознайомтеся із зазначеним вище рішенням суду касаційної інстанції. Стисло викладіть фабулу справи. Чи вважаєте ви наведені судом аргументи переконливими? Відповідь обґрунтуйте. Складіть проект резолютивної частини рішення касаційного суду.

Список актів «м'якого права», судових актів та літератури

Рекомендація №R (80) 2 стосовно реалізації адміністративними органами влади дискреційних повноважень : прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 11 берез. 1980 р. // Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посібник / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. – Київ: Старий світ, 2006. – С. 438–441.

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 берез. 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41

Про судові рішення в адміністративній справі: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 трав. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>

Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 трав. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2875&fp=11

Писаренко Н. Б. Межі судового контролю щодо дискреційних адміністративних актів: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії // Вісник Нац. акад. прав. наук України. – 2017. – № 1 (88). – С. 109–119.

Т е м а 12. Спрощене позовне провадження

(для самостійного вивчення)

1. Справи, що розглядаються адміністративним судом за правилами спрощеного позовного провадження.
2. Вирішення питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження.
3. Строк та особливості розгляду адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Завальнюк І. В. «Розумний строк» в адміністративному процесі // Право України. – 2011. – №5. – С. 275–279.

Козачук Д. А. До питання структури адміністративного процесу // Науковий вісник Акад. муніцип. упр. – 2014. – Вип. 4. – С. 82–88.

Мірошніченко А. М. Спрощені процедури вирішення спорів як засіб зменшення навантаженості на суди в Україні // Право і громадянське суспільство. – 2015. – № 3. – С. 4–8.

Ткачук О. Спрощене провадження: правова природа, ознаки, процедура // Закон і бізнес. – 2017. – №25(1323) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/129257-sproschene_provadzhennya_ppravova_priroda_oznaki_procedura.html

Т е м а 13. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ

Питання для обговорення

1. Складні адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду.
2. Термінові адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду.
3. Типові й зразкові адміністративні справи: поняття та особливості провадження.

Завдання

23. До окружного адміністративного суду м. Києва звернувся М. із позовом до Кабінету Міністрів України, в якому просив визнати протиправними деякі положення Порядку відвідування Будинку Уряду посадовими і службовими особами, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства.

Хто має право оскаржити нормативно-правовий акт? Охарактеризуйте процесуальний порядок вирішення відповідних справ. Чим він відрізняється від загального порядку розгляду адміністративних справ?

24. Начальник управління внутрішніх справ наклав 5 червня 2017 р. на Р. адміністративне стягнення у вигляді штрафу за скоєння правопорушення, передбаченого ст. 122 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Р. вирішив оскаржити постанову про накладення на нього стягнення і 26 червня 2017 р. звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати протиправним протокол про адміністративне правопорушення й скасувати постанову про накладення стягнення.

Зробіть юридичний аналіз даної справи, зокрема, з'ясуйте, якому суду вона підсудна, протягом якого строку можна звернутися із даним позовом та чи можна оскаржити прийняте судом рішення.

25. У Вовчанському районному суді Харківської області розглядалася справа за позовом Управління міграційної служби в Харківській області про примусове видворення за межі України громадянина Іраку Д. Від останнього до суду надійшло клопотання про розгляд справи без його участі. Позивач не наполягав на присутності Д. у судовому засіданні.

Чи може суд задовольнити клопотання? У чому полягають особливості провадження у справах за позовами з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України?

26. М. звернувся до окружного адміністративного суду з позовом до прокуратури, в якому просив: а) визнати протиправною відмову прокуратури в наданні довідки про розмір заробітної плати за посадою, з якої М. звільнено на пенсію; б) зобов'язати прокуратуру надати М. довідку про заробітну плату за посадою, з якої його було звільнено на пенсію, з урахуванням фактичних виплат і умов праці, що існували на день його звільнення.

В ухвалі суду про відкриття провадження в даній справі відзначено, що її розгляд відбуватиметься за правилами спрощеного позовного провадження без проведення судового засідання та виклику учасників справи (у письмовому провадженні) у строк, не більше 30 днів від дати відкриття провадження.

До канцелярії суду надійшла заява від представника відповідача, в якій висловлено прохання розглядати справу за правилами загального позовного провадження. Свою позицію представник відповідача мотивує тим, що ст. 12 КАС України не передбачено розгляд такої категорії справ у порядку спрощеного позовного провадження. Крім того, він посилається на ст. 333 КАС України, яка, на його переконання, позбавляє сторін права на касаційне оскарження судового рішення у разі розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Оцініть аргументи, наведені представником відповідача. Яке рішення має прийняти суд за результатами розгляду його заяви? Обґрунтуйте свою позицію.

27. До Верховного Суду надійшло подання окружного адміністративного суду разом із матеріалами адміністративної справи про розгляд цієї справи як зразкової. До подання додано матеріали інших справ, які, на думку суду, що звернувся з поданням, є типовими.

Дослідивши матеріали поданих справ, Суд установив, що вони мають ознаки типової справи, визначені у п. 21 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України, а саме: а) відповідачем у них є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи); б) спори виникли з аналогічних підстав, у відносинах, що врегульовано одними нормами права; в) позивачами заявлено аналогічні вимоги.

Верховний Суд постановив ухвалу, якою відкрив за даним поданням провадження у зразковій справі. Цю ухвалу оприлюднено у Єдиному державному реєстрі судових рішень за номером 71938660.

Ознайомтеся із згаданою ухвалою Верховного Суду. Викладіть фабулу справи, матеріали якої додано окружним адміністративним судом до подання. Кожну із нормативно закріплених ознак типової справи проілюструйте на прикладі цієї справи. Чи вважаєте ви переконливою позицію Верховного Суду щодо необхідності відкриття в даному випадку провадження у зразковій справі? Відповідь обґрунтуйте. Посилаючись на положення Кодексу адміністративного судочинства України, визначте, у чому полягають особливості провадження у зразковій справі? Як впливає наявність рішення у зразковій справі на перебіг провадження в типових справах?

С п и с о к с у д о в и х а к т і в з а т е м о ю

Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 черв. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001760-09

Про результати вивчення та узагальнення практики розгляду справ за позовами фізичних осіб із приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності : довідка Вищого адміністративного суду України від 29 січ. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/generalization_court_practice.html?_m=publications&_t=rec&id=1402&fp=11

Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 трав. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2875&fp=11

Т е м а 14. Апеляційне провадження

(для самостійного вивчення)

1. Право на апеляційний перегляд адміністративної справи.
2. Загальна характеристика апеляційного провадження.
3. Порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції.
4. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги.

С п и с о к с у д о в и х а к т і в з а т е м о ю

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 берез. 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41

Про судові рішення в адміністративній справі : поста-

нова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 трав. 2013 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>

Т е м а 15. Касаційне провадження

(для самостійного вивчення)

1. Право на касаційне оскарження судового рішення в адміністративній справі.

2. Загальна характеристика касаційного провадження. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.

3. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.

С п и с о к с у д о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Рішення Конституційного Суду України від 11 берез. 2010 р. у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>

Щодо права на апеляційне або касаційне оскарження судових рішень, ухвалених за результатами розгляду звернень органів державної податкової служби : інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 27 жовт. 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1901760-11>

Ліпський Д. Касаційне провадження в адміністративно-судочинстві: аналіз сучасних наукових досліджень // Право України. – 2014. – № 3. – С. 64–74.

Тема 16. Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами

(для самостійного вивчення)

1. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

2. Підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами.

3. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами: загальна характеристика.

4. Судові рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Завдання

28. У 2004 р. К. звернулася до суду зі скаргою, у якій просила визнати незаконною відмову відділу РАЦС у зміні її родового по батькові на довільне та зобов'язати відповідача провести реєстрацію такої зміни.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні вимог було відмовлено. Ухвалою касаційного суду рішення судів першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

К. звернулася до Європейського суду з прав людини із заявою проти України, в якій стверджувала, що органи державної влади, відмовивши їй у зміні по батькові, втрутилися в її приватне життя. Суд ухвалив на користь К. рішення, яким встановив порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Після набуття рішенням Європейського суду з прав людини статусу остаточного К. звернулася до Верховного Суду України із заявою про перегляд рішень національних судів, постановлених в її справі. К. вимагала скасувати ці рішення та ухвалити нове, яким визнати відмову відділу РАЦС протиправною та зобов'язати зареєструвати зміну по батькові з її родового на довільне.

Верховний Суд України постановою вимоги К. задовольнив частково: скасував ухвалені національними судами рішення та направив справу К. на новий розгляд до суду першої інстанції.

На підставі аналізу відповідних положень Кодексу адміністративного судочинства України в редакції Закону від 6 липня 2005 р. з'ясуйте, чи правильно діяв Верховний Суд України? Яке рішення згідно із приписами Кодексу адміністративного судочинства України в редакції Закону від 3 жовтня 2017 р. мав би ухвалити Верховний Суд по даній справі?

Список судових актів та літератури за темою

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» від 16 трав. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/9329>

Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : наук.-практ. посібник / Манн Томас, Мельник Роман, Бевзенко Володимир, Комзюк Анатолій; пер. та адапт. з нім. Мельника Романа; за заг. ред. Бевзенка Володимира. – Київ: Алерта, 2013. – С. 287–289.

Адміністративний процес України : навч. посібник / Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. – Київ: Прецедент, 2007. – С. 447–452.

Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посібник / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна – Київ: Старий світ, 2006. – С. 346–350.

Тема 17. Виконання судових рішень

(для самостійного вивчення)

1. Обов'язковість судових рішень.
2. Судові рішення в адміністративних справах, які виконуються негайно.

3. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах.

4. Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення.

5. Поворот виконання судових рішень в адміністративних справах.

6. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про виконавче провадження : Закон України від 2 черв. 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

Про гарантії держави щодо виконання судових рішень : Закон України від 5 черв. 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 17. – Ст. 158.

Ільницький О. В. Виконання судових рішень у справах адміністративної юрисдикції: окремі питання загальних положень // Вісник Львів. ун-ту : серія «Юридична». – 2011. – Вип. 54. – С. 166–172.

Зеленов А. С. Обов'язковість судових рішень як принцип адміністративного судочинства // Вісник Нац. акад. прав. наук України. – 2017. – № 3 (90). – С. 167–174.

Крупчан О., Перепелюк В. Виконання рішень адміністративних судів: проблеми та шляхи вирішення // Юридична Україна. – 2010. – № 2. – С. 4–11.

5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни та формуванню у них навичок і вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- ✓ доопрацювання матеріалів лекцій та робота з рекомендованою літературою;
- ✓ підготовка до практичних занять, виконання завдань за темами практичних занять;
- ✓ робота в інформаційних мережах, зокрема, ознайомлення із судовими рішеннями в адміністративних справах, розміщеними в Єдиному державному реєстрі судових рішень, із рішеннями Європейського суду з прав людини, оприлюдненими на сайті Міністерства юстиції України, а також вивчення узагальнень судової практики й висновків щодо застосування норм права, підготовлених Верховним Судом.

6. ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РОЗГЛЯД СУДАМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ»

Підсумковий контроль знань студентів проводиться у формі заліку.

Оцінка знань та умінь студента здійснюється за такими критеріями:

Оцінка	Критерії оцінювання знань і умінь студента
«зараховано»	Знання основного навчального матеріалу в обсязі, що необхідний для майбутньої роботи за професією, ознайомлення з рекомендованою літературою, здатність до використання отриманих результатів у практичній діяльності.
«не зараховано»	Прогалини в знанні основного навчального матеріалу, наявність суттєвих помилок у відповідях на поставлені питання, неможливість у достатньому обсязі засвоїти матеріал без додаткової підготовки.

7. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РОЗГЛЯД СУДАМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ»

1. Адміністративне судочинство: поняття та завдання.
2. Право на звернення до адміністративного суду та способи судового захисту.
3. Форми адміністративного судочинства.
4. Джерела адміністративного судочинства, їх загальна характеристика.
5. Конституція України як джерело адміністративного судочинства.
6. Міжнародні акти та їх значення для відправлення правосуддя в адміністративних справах.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року в системі джерел адміністративного судочинства.
8. Рішення Європейського суду з прав людини та їх значення для відправлення правосуддя в адміністративних справах.
9. Кодекс адміністративного судочинства України, його структура та зміст.
10. Поняття принципів адміністративного судочинства, їх види.
11. Верховенство права в адміністративному судочинстві.
12. Джерела права, які застосовуються адміністративним судом.
13. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.
14. Гласність судового процесу.
15. Відкритість інформації щодо адміністративної справи.
16. Змістове наповнення в адміністративному судочинстві принципу змагальності.
17. Змістове наповнення в адміністративному судочинстві принципу диспозитивності.
18. Офіційне з'ясування всіх обставин у справі як принцип адміністративного судочинства.
19. Забезпечення права на апеляційний перегляд адміністративної справи.

20. Забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення в адміністративній справі.

21. Поняття “адміністративна юрисдикція”.

22. Справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.

23. Справи, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів.

24. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів.

25. Правила розгляду адміністративним судом кількох пов’язаних між собою вимог.

26. Правила інстанційної юрисдикції.

27. Правила територіальної юрисдикції (підсудності).

28. Виключна підсудність адміністративних справ.

29. Суб’єкти адміністративного судочинства.

30. Учасники адміністративної справи, їх права та обов’язки.

31. Дії, що визнаються зловживанням процесуальними правами, та наслідки їх вчинення.

32. Суб’єкт владних повноважень як сторона в адміністративному судочинстві.

33. Докази та доказування в адміністративному судочинстві.

34. Обов’язок доказування в адміністративному судочинстві.

35. Строк звернення до адміністративного суду та наслідки його пропущення.

36. Процесуальні строки в адміністративному судочинстві, їх розумність.

37. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві.

38. Забезпечення позову в адміністративному судочинстві.

39. Письмові заяви учасників адміністративної справи, їх види.

40. Позовна заява, вимоги до її змісту.

41. Залишення позовної заяви без руху та її повернення.

42. Підстави відмови у відкритті провадження в справі.

43. Підготовче провадження.
44. Мета, строк та порядок проведення підготовчого засідання. Судові рішення у підготовчому засіданні.
45. Відмова від позову та визнання позову.
46. Примирення сторін в адміністративному судочинстві.
47. Порядок розгляду адміністративної справи по суті.
48. Підстави та правові наслідки залишення позову без розгляду.
49. Закриття провадження в адміністративній справі: підстави та правові наслідки.
50. Зупинення провадження в адміністративній справі.
51. Види судових рішень в адміністративних справах.
52. Вимоги, яким повинно відповідати рішення адміністративного суду, та його зміст.
53. Порядок ухвалення судових рішень в адміністративних справах.
54. Повноваження адміністративного суду при вирішенні справи.
55. Окремі ухвали адміністративного суду.
56. Проголошення рішення адміністративного суду та набрання ним законної сили.
57. Спрошене позовне провадження в адміністративному судочинстві, його загальна характеристика.
58. Справи, що розглядаються адміністративним судом за правилами спрощеного позовного провадження.
59. Складні адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду.
60. Термінові адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду.
61. Типові та зразкові адміністративні справи: поняття та особливості провадження.
62. Форми перегляду судових рішень в адміністративних справах.
63. Загальна характеристика апеляційного провадження.
64. Порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції.
65. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги.

66. Загальна характеристика касаційного провадження.
67. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.
68. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.
69. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
70. Підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами.
71. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами: загальна характеристика.
72. Судові рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.
73. Обов'язковість судових рішень.
74. Судові рішення в адміністративних справах, які виконуються негайно.
75. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах.

З М І С Т

Вступ.....	3
1. Програма навчальної дисципліни «Розгляд судами адміністративних справ».....	4
2. Список літератури.....	8
3. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять та самостійної роботи.....	9
4. Завдання для практичних занять та самостійної роботи.....	11
Тема 1. Адміністративне судочинство як форма здійснення правосуддя.....	11
Тема 2. Джерела адміністративного судочинства.....	12
Тема 3. Принципи адміністративного судочинства.....	13
Тема 4. Адміністративна юрисдикція.....	14
Тема 5. Суб'єкти адміністративного судочинства.....	21
Тема 6. Докази та доказування.....	22
Тема 7. Строки в адміністративному судочинстві.....	23
Тема 8. Судові витрати.....	24
Тема 9. Заходи процесуального примусу.....	24
Тема 10. Забезпечення позову.....	25
Тема 11. Загальне позовне провадження.....	26
Тема 12. Спрощене позовне провадження.....	31
Тема 13. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ.....	32
Тема 14. Апеляційне провадження.....	35
Тема 15. Касаційне провадження.....	36
Тема 16. Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами.....	37
Тема 17. Виконання судових рішень.....	38
5. Самостійна робота студентів.....	40
6. Підсумкове оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни «Розгляд судами адміністративних справ».....	40
7. Програмні питання з навчальної дисципліни «Розгляд судами адміністративних справ».....	41

Навчальне видання

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
І РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
“РОЗГЛЯД СУДАМИ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ”**

**для студентів
заочної форми навчання
факультету правосуддя**

(галузь знань 08 “Право”
спеціальності 081 “Право”
другий (магістерський) освітній рівень)

У к л а д а ч   ПИСАРЕНКО Надія Борисівна

Відповідальний за випуск *В. М. Гаращук*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*